

Veroorzaker net

Eén moment niet opletten kan de dood van een ander betekenen. Zo verdronk bij IJburg een kind in het bijzijn van twee volwassenen. Hoe overleeft een veroorzaker het ongeluk?

tekst ELISA HERMANIDES illustratie GJJS KAST

Drie miljoen kilometer heeft de vrachtwagenchauffeur al gereden zonder ongelukken, als hij op een kruising stopt voor een stoplicht. Op het fietspad komen een moeder en haar zoonnetje aangefleest. Het licht springt op groen. Het jongetje spurt weg op zijn fiets. De chauffeur slaat af en vergeet te kijken. Het jongetje roept nog naar zijn moeder: "Kijk mamma, ik ben sneller dan de vrachtwagen." Dan wordt hij verpletterd onder de wielen.

Belgisch traumapsycholoog en vrijwillig brandweerman Erik De Soir trof een vreselijk tafereel aan toen hij aankwam op de plaats van het ongeluk. "De moeder zat in shock bij haar kind. Zijn hersenen hingen op haar jeansbroek." De vrachtwagenchauffeur had zichzelf opgesloten in de vrachtwagen. "Mensen kunnen op zo'n moment niet aanvaarden wat er is gebeurd. Ze schieten in ontkenning."

Dood door schuld. Het komt niet alleen voor in het verkeer, maar ook daarbuiten. Maandag arresteerde de politie twee volwassenen nadat de vijfjarige Jairo in het water bij IJburg was verdronken. Volgens hun advocaten worden ze verdacht van dood door schuld. Na verhoor zijn ze weer vrijgelaten.

Het zal je maar overkomen dat door jouw toedoen of nalatigheid iemand overlijdt. Zeker als er geen drank of drugs in het spel is, maar je slechts heel even niet goed hebt opgelet. De Soir is vanwege zijn vrijwilligerswerk vaak als één van de eersten bij een ongeluk.

"De veroorzaker is dan helemaal van de kaart. De realiteit van het ongeluk wordt steeds belastender naarmate hij rondkijkt. Hij moet dan ook gestabiliseerd worden."

Dat kan het beste door de veroorzaker weg te voeren van de situatie. "Wat ze hebben aangericht, is te ver-

schrikkelijk om te zien. Door ze weg te voeren, voorkom je dat ze nog hyperactiever worden dan ze al zijn." Dat is ook belangrijk omdat de familie van het slachtoffer soms snel ter plaatse is. "De veroorzaker kun je in eerste instantie beter afschermen van de woe-de en het verdriet van de familie."

Een ongeluk zorgt voor een sterke lichamelijke reactie, zegt Saskia van Boven van Slachtofferhulp Nederland. "In een fractie van een seconde komen de spieren strak te staan, word je heel alert en schiet de adrenaline door je lijf."

Volgens Van Boven moet deze fysieke en psychische stressreactie binnen vier tot zes weken afnemen, zodat het dagelijks leven weer kan worden opgepakt. "Mensen herbelevan het ongeluk vaak doordat ze beelden voor zich zien. Ook zijn hun spieren vaak nog erg gespannen. Langzamerhand moet dit minder worden."

In zo'n negentig procent van de gevallen gaat het verwerken redelijk tot goed en kunnen mensen weer goed functioneren. Tien procent wordt in overleg doorgestuurd naar de huisarts of de psycholoog. "Het kan zijn dat iemand last heeft van een post-traumatische stressstoornis."

In principe benadert Slachtofferhulp de veroorzaker van een ongeluk alleen als er sprake is van een ernstig ongeval en er geen vermoeden is van roekeloos rijgedrag. Het is belangrijk om de veroorzaker het verhaal te laten vertellen, eventueel meerdere keren. "De omgeving heeft soms minder dan je zou willen een luisterend oor," zegt Van Boven.

Overheersend zijn het schuldgevoel en de onmacht die veroorzakers voelen, zegt Van Boven. "De veroorzaker

zo goed slachtoffer

heeft zoiets natuurlijk niet gewild. Toch is het moeilijk om dat schuldgevoel kwijt te raken." Vooral als er kinderen in het spel zijn. "Als er een kind gewond of dood is, raakt dat mensen vaak nog meer."

Volgens De Soir draaien veroorzakers van ongelukken in hun hoofd duizenden keren de klok terug. "Ze denken bijvoorbeeld: als ik vandaag niet vroeger was weggegaan dan normaal, was dit niet gebeurd." Het heeft geen zin om tegen de veroorzaker van een ongeluk te zeggen dat hij zich niet schuldig hoeft te voelen. "Beter is het om mee te leven, totdat hij zich uiteindelijk realiseert dat het nu eenmaal zo is gegaan, ook al heeft hij dat niet gewild. Niemand kan honderd procent van de tijd goed opletten."

Na de verschrikkelijke ervaring volgt er voor veroorzakers soms ook nog een juridisch traject. Hoe rechters oordelen in zaken waarin iemand wordt verdacht van dood door schuld hangt volledig af van de omstandigheden, stelt de rechtbank. Volgens de wet kan iemand maximaal een gevangenisstraf krijgen van twee jaar of een boete van de vierde categorie (maximaal 19.500 euro) bij dood door schuld. Bij verkeersongelukken waardoor een ander wordt gedood kan een gevangenisstraf van maximaal drie jaar worden opgelegd of een boete van de vierde categorie.

Rechters houden soms wel rekening

met gevoelens van spijt, zegt advocaat verkeersrecht Bert Kabel. "Bijvoorbeeld bij een ongeluk dat gebeurde op de A2 bij Maarheeze. Een vrachtauto was achterop een legertruck gereden vol militairen. Een militair overleed en anderen hadden zwaar letsel." Het gerechtshof heeft de verdachte vrijgesproken van dood door schuld. "Daarbij werd meege-

'Omgeving heeft soms minder dan je wilt een luisterend oor'

wogen dat de verdachte blijk gaf van diep verdriet en dat hij spijt heeft betuigd."

Soms zien ook nabestaanden in dat iemand er niets aan kon doen. Kabel heeft een keer meegemaakt dat de nabestaanden van een doodgereden meisje niet wilden dat de vrachtwagenchauffeur zijn rijbevoegdheid kwijtraakte. "Ze zagen hoe erg hij eronderleed."

Veroorzakers willen vaak wel contact met het slachtoffer om zich te ver-

ontschuldigen. Slachtoffer in Beeld faciliteert ontmoetingen tussen veroorzakers en slachtoffers. Vaak gebeurt dat langer dan een jaar na het ongeluk.

"Slachtoffer en veroorzaker kunnen contact met ons opnemen om tot een gesprek te komen," zegt bemiddelaar Jacqueline Steegstra. Zij heeft in de praktijk gezien hoe desastreus de gevolgen kunnen zijn voor de veroorzaker van een ongeluk. "Een ondernemer, die jaren prima had gereden, reed het parkeerterrein van zijn bedrijf op en zag daarbij een scooter over het hoofd. Hij heeft nog eerste hulp verleend, maar de scooterrijder stierf en liet een vrouw met een kind van een jaar achter." De ondernemer had last van herbeleving en psychische klachten. "Bovendien sprak het dorp veel over het ongeluk, wat hem geen goed deed."

Bij een aanmelding doet Slachtoffer in Beeld eerst een intakegesprek bij de persoon thuis. Vervolgens wordt de andere partij per brief benaderd. Steegstra: "We bellen niet meteen, dat is te confronterend." Een week later belt Slachtoffer in Beeld alsnog en vraagt de veroorzaker of het slachtoffer of de nabestaande openstaat voor een gesprek.

"Nabestaanden willen dat vaak in eerste instantie niet. Ze zijn bang dat alle ellende weer naar bovenkomt." Vaak komen mensen daar echter op terug. "In het geval van de scooterrijder wilde zijn weduwe toch een ont-

moeting met de ondernemer." Mensen komen erop terug omdat ze vaak nog veel vragen hebben. "Wat was precies de toedracht van het ongeluk? Heeft het slachtoffer nog veel pijn geleden? Wat waren de laatste woorden van het slachtoffer? Mensen willen dat weten."

Ondanks de uitgebreide voorbereiding, is de uiteindelijke ontmoeting tussen veroorzaker en nabestaande erg emotioneel, zegt Steegstra. "Gelukkig ebt de spanning die er aanvankelijk is snel weg. Dan kunnen mensen elkaar vragen stellen." Het ligt wel anders als het ongeluk het gevolg is van drank, drugs of roekeloos rijgedrag. Steegstra ziet veel meer inlevingsvermogen bij de veroorzakers die geen bewust risico hebben genomen. "Dat is een verschil met de plegers van een delict."

Advocaat verkeersrecht Bert Kabel ziet datzelfde verschil. "Een vrachtwagenchauffeur die een fietser schept, is daar vaak erg van ontgaan." Vaak is het voor zo'n chauffeur de eerste keer dat hij een ongeluk heeft gehad. "De kans bestaat dat hij dan voor drie rechters moet komen. Dat is heel imponerend voor iemand die altijd voorzichtig rijdt."

De ervaring van Kabel is dat bestuurders die gedronken hebben of te hard hebben gereden toch meer met de gevolgen voor zichzelf bezig zijn. "Deze mensen hebben vaker al meer overtredingen op hun naam staan. Ze zijn minder bezig met het slachtoffer."

Vertrouwen terugkrijgen

Veroorzakers van verkeersongelukken hebben soms moeite om weer aan het verkeer deel te nemen. Deze bestuurders kunnen bij de ANWB een rijzekertraining volgen. Instructeur Jan van Ruiten heeft eerst een persoonlijk gesprek met de bestuurder. "Dan achterhalen we hoe het ongeluk heeft kunnen gebeuren. Vaak heeft het ermee te maken dat mensen niet voldoende vooruitkijken."

Na het gesprek moet de veroorzaker weer achter het stuur gaan zitten en rijden, ook al is hij bang. "Om de zekerheid weer terug te krijgen."

Volgens Van Ruiten twijfelen mensen die een ongeluk hebben veroorzaakt heel erg aan zichzelf, maar ook aan verkeersdeelnemers. "Je moet zo iemand vertrouwen inpraten. Ze kunnen immers rijden. Het gaat er niet alleen om dat ze vertrouwen op zichzelf, maar ook dat ze het vertrouwen hebben dat andere verkeersdeelnemers hun best doen om goed te rijden."

Dat vertrouwen is noodzakelijk om weer goed te kunnen rijden. "Als je gaat twijfelen of je nu voorrang moet nemen als iemand van links komt, gaat de ander ook twijfelen. Dat maakt het verkeer niet veiliger."

De bestuurder moet uiteindelijk weer in zijn eentje achter het stuur kruipen. Om te beginnen het liefst zonder dat hij op tijd ergens moet zijn. "Op zondagochtend bijvoorbeeld. Vervolgens moet hij het langzaam weer opbouwen."

